

TransELTE 2026

„Természetes intelligencia a professzionális nyelvi közvetítésben”

***(ELTE BTK Nyelvi Közvetítés Intézete, Fordító- és Tolmácsképző Tanszék,
Budapest, 2026. március 25–27.)***

Ferenczi Martin, Szabó Laura, Varga Lilla

ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

Az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszéke 28-ik alkalommal rendezte meg a magyar és angol nyelven, jelenleg 12 ország képviselőjével zajló konferenciáját, a TransELTE-t. A háromnapos esemény idén a *Természetes intelligencia a professzionális nyelvi közvetítésben* címet kapta. Noha az előadások számos szemszögből közelítették meg a kérdéskört, kulcsfogalomnak mindvégig az „emberi hozzáadott értékeket” és a „korlátokat” tartották, valamint az emberi tényező nélkülözhetetlen szerepét emelték ki.

Ezt hangsúlyozták az Eszenyi Réka (ELTE BTK) által vezetett szerda délelőtti szakasz nyitóbeszédei. Willem van Ee (a Holland Királyság nagykövete) szerint a fordítási folyamatban leginkább a szakember érti és vállal felelősséget a burkolt célzások, a társadalmi elvárások és a társadalmi normák közvetítéséért; Lénárt Zsuzsanna (Flandria Diplomáciai Képviselőtének kirendeltségvezetője) pedig a kutatókat „a nyelv nagyköveteinek” nevezte. Réthelyi Orsolya (az ELTE nemzetközi dékánhelyettese) kiemelte, hogy a TransELTE-nek fontos szerepe van a képzés, a kutatás és a piac összehangolásában, míg Robin Edina (az ELTE Nyelvi Közvetítés Intézetének vezetője) szerint a konferencia lehetőséget kínál annak mérlegelésére, hogy mit szeretnénk kezdeni a rendelkezésünkre álló eszközökkel és mivé akarunk válni mellettük.

Frieda Steurs (Leuveni Katolikus Egyetem) *Language in Transformation: Human Intelligence versus Machine Code* című előadása a Réthelyi Orsolya által említett szemszögekből a piacot vizsgálta. A „glokalizáció” fogalmára hivatkozva megerősítette a nyelvi sokszínűség töretlenül fontos gazdasági szerepét, és azt, hogy a piacon várhatóan előtérbe kerül a lokalizáció, a transzkreáció és a beszédtechnológia.

Hasonlóan érdekes, immáron azonban kutatási szempontú megközelítést hallhatunk Haidee Kotze (Utrechti Egyetem) *Translating in the Technocene: How will Transformers Transform Translation Studies?* című előadásában. Roy Amara törvénye most is érvényes: rövid távon túlértékeljük, hosszú távon pedig alábecsüljük a technológia hatását. Amara törvényének alátámasztásán túl kiemelte, hogy a szédületes fejlődés egyszerre hoz be új területeket a fordítástudományba és követeli meg a tudományág rég elnyomott vetületeinek felszínre hozatalát, ezáltal bizonyos fogalmak újraértelmezését.

A plenáris ülés után a képzés szemponja került előtérbe Maleen Hof prezentációjában. Hof az utrechtai Capabel Hogeschool naprakész, fordításspecifikus informatikai és marketingstratégiai tudás elsajátítását megcélzó oktatási módszereit mutatta be. Őt követte Pilar Sánchez Gijón (Barcelonai Autonóm Egyetem), aki az *LT-LiDER* nyelvtechnológiai térképéről, majd Giselle Spiteri Miggiani (Máltai Egyetem), aki a szinkron dramaturgia frissített kompetenciai profiljáról számolt be. A délelőtti szakaszt Szilárd Szilárd (ELTE BTK) zárta, aki a *Human in the Translation Loop* kutatás eredményeit szemléltetve többek között arra a következtetésre jutott, hogy utószerkesztéssel csupán akkor lehet „célnak megfelelő” minőségű fordítást készíteni, ha az utószerkesztett szöveget lektoráljuk is.

A Sereg Judit (ELTE BTK) által vezetett délutáni szakasz első előadója Klaudia Bednárová-Gibová (Eperjesi Egyetem) volt, aki *Thinking Machines, Meaning Humans: On the Complementarity of Artificial & Natural Intelligence through the Lens of Philosophy, Ethics and Pedagogy* című prezentációjában a fordításhoz való hibrid megközelítést szorgalmazta. Fontosnak tartja, hogy a mesterséges intelligenciát (MI) felelősségteljesen használjuk, amihez olyan humán értékek szükségesek, mint a kritikai gondolkodás, az empátia, a kreativitás és az etikus döntéshozatal.

A műhelymunka keretein belül ezután két interaktív előadás következett. Előként Giselle Spiteri Miggiani hatásosan, a közönség aktív bevonásával szemléllette a nyelvi szakember nélkülözhetetlen minőségbiztosítási szerepét a szinkron dramaturgiában. Pilar Sánchez Gijón szintén a szakember megkerülhetetlen szerepét emelte ki: az annotációban ugyanis a fordítók technológiai szuverenitást élveznek, ápolják a fordítási diverzitást. A szerdai napot a *RapidRandik a szakmával* című alumniesemény zárta, ahol az érdeklődők bővebb betekintést nyerhettek a magyar nyelvi közvetítési piaci működésébe.

A konferencia második napját Károly Krisztina, az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola vezetője nyitotta meg, majd két plenáris előadást hallgathattak meg a jelenlévők. Az első előadó Klaudy Kinga professzor asszony volt, aki a fordítás végtelen változatoságáról tartott érdekfeszítő előadást. Mint elmondta, megfigyeléses kutatása merész vállalkozás, hiszen egyetlen összetett angol mondat magyarra való fordításának segítségével kívánja feltárni a fordítási variációkat és a lehetséges kombinációkat. Eredményei alapján a különböző fordítási útvonal elágazásainak figyelembevételével feltérképezhető egyetlen mondat elméletileg lehetséges fordítási útvonalainak száma, amely – jelen esetben – meghaladja az egymilliót.

A plenáris ülés második előadásában Károly Krisztina az angol nyelvű publikálás kihívásait ismertette az *Across Languages and Cultures* című angol nyelvű fordítástudományi folyóirat főszerkesztőjeként. Előadása elsősorban a pályakezdő kutatóknak nyújtott iránymutatást a nemzetközi folyóiratokban való megjelenéshez. Hangsúlyozta, hogy kezdő kutatóként is fontos tisztában lenni a parazita folyóiratok jellemzőivel, illetve tudni kell kezelni a publikálni kívánt tanulmány esetleges elutasításából fakadó frusztrációt is. A kéziratok elbírálásának szövevényes folyamatát az *Across* menedzserszerkesztőjeként Eszenyi Réka részletezte.

A plenáris előadásokat követően a Fordítástudományi Doktori Program doktoranduszai mutatták be kutatásukat. Az első előadó Biró Adrienn volt, aki azt vizsgálta, hogy a kultúraspecifikus kifejezések fordítása során a fordítók milyen stratégiákat és megoldásokat alkalmaznak az irodalmi és az audiovizuális szövegekben. A második előadást Arányi Nóra és Gabányi Réka tartotta. A kutatók azt térképezték fel, hogy a fordító és tolmács hallgatók önértékelése és énhatékonysága miként változik a mestertképzés során. Az első kávészünet után Varga Katalin előadása következett, aki mosolyt fakasztó példákkal kalauzolta be az érzések gépi világába az érdeklődőket: az érzelem és a szentiment átvitelét vizsgálta automatizált fordításban. Végül Bakó Balázs mutatta be az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságon végzett tolmácsolási terepkutatását. Megállapította, hogy a tolmács az adott esemény aktív résztvevője, nem csupán interkulturális „csatorna”.

A kérdések után Kaisa Koskinen (Tamperei Egyetem) interaktív workshopja zárta a délelőtti szekciót. A műhelymunka abból állt, hogy a résztvevőknek egy kiosztott füzetlapon meg kellett rajzolniuk énképüket, hogy mi és milyen arányban fontos számukra: munka, család, barátok, szakma, nyelv stb. Ebből áll össze a kutató személyes pozicionáltsága, ami az MI-ből hiányzik. Márpedig a személy kontextuális beágyazottsága nagymértékben meghatározhatja a kutatási téma kiválasztását és kezelését. Az előadó hozzátette, hogy míg az MI azonnali megoldásokat kínál, a humán kutató körültekintőbb a következtetések megfogalmazásakor.

Az ebédszünetet követő *Multilingualism Workshop* Spiegl Éva (Európai Bizottság, DGT) nyitóbeszédével kezdődött, majd három előadás hangozott el. Az első előadó a Bécsi Egyetemen oktató Alexandra Krause (EMT) volt, aki a 2022-es *European Master's in Translation* (EMT) kompetencia keretrendszer finomhangolásáról számolt be. Míg a 2022-es keretrendszer szerint a fordító kritikus és rugalmas szakember az automatizált környezetben, a 2026-os „tájékozott döntéshozóként” határozza meg a fordító szerepét az MI-ökoszisztémában. Az előadó kitért továbbá a 2026-os európai nyelvi felmérésre (ELIS), amely szerint az oktatók és a hallgatók egyaránt tisztában vannak azzal, mennyire fontos az MI megfelelő használata.

A következő workshopot az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatósága (DGT) részéről Nikula Kunte tartotta meg *Managing Translators' Knowledge at DGT and Beyond* címmel. Az előadó szerint a humán szakértelem magában foglalja a nyelv és a szakterület mélyreható ismeretét, a kontextusérzékenységet és a kapcsolatépítés ké-

pességét. Ez utóbbi kiváltképpen hangsúlyos napjainkban, hiszen az adekvát fordítás elkészítése legtöbbször csapatmunka eredménye. Kunte szerint létfontosságú, hogy a fordítók fejlesszék szakmai kompetenciáikat, ügyeljenek mentális jóllétükre, illetve eszmét cseréljenek egymással és külsős szakértőkkel.

A délutáni szekció érdekes színfoltja volt Erik Angelone (Kölni Egyetem) *Deskilling Awareness in AI Literacy for Translation* című előadása. Véleménye szerint nem célszerű a fordításoktatás kezdeti szakaszában bevezetni az MI használatát, jóllehet a hallgatók már eleve ilyen eszközökkel felvértezve kerülnek a felsőoktatásba. Rámutatott, hogy a készségvesztés éppen a fordító emberi hozzáadott értékét csorbítja, így a szakember a fordítás automatizálásának már nem résztvevője, hanem felügyelője. A workshop tanulsága az volt, hogy a fordításhallgatók gyakorta indokolatlanul fordulnak segítségért az MI-hez (szükségtelen kognitív kiszervezés), mert a fordítás hatékonysága és minősége változatlan marad, a feladatmegoldó képességük viszont nem fejlődik.

A nap zárásaként kerekasztal-beszélgetés következett *Use It or Lose It? The "Maintenance" of Natural Intelligence and the Well-Being of the Human Translator* címmel és Eszenyi Réka moderálásával. A kerekasztal résztvevői Nikola Kunte, Alexandra Krause, Erik Angelone, Haidee Kotze, Frieda Steurs és Barnaki-Párducz Noémi (Edimart) voltak. Egybehangzó véleményük szerint az „elég jó” fordító fogalma mára értelmét veszítette; a szakmában való érvényesüléshez ugyanis kiemelkedő teljesítmény szükséges. A csütörtöki nap fogadással zárult, amely kötetlen kapcsolatépítésre nyújtott lehetőséget.

A konferencia péntek délelőtti plenáris ülésének moderátora a Magyar Közlönykiadó és Igazságügyi Fordítóközpont Zrt. (MKIFK) vendormenedzsere, Novakov Annamária volt. Novakov röviden megemlékezett Szappanos Gézáról, aki közel 30 évig volt az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) vezetője, akinek hivatástudata és szellemi műhelymunkája elengedhetetlen volt ahhoz, hogy az OFFI vezető intézménnyé váljon. Majd kitért arra, hogy a konferencia nem az MI elleni fellépésről, hanem a humán intelligencia melletti kiállásról szól.

Az alkalmat Ruthmayer János (MKIFK) vezérigazgatóhelyettes nyitotta meg. Beszédében kiemelte a tendenciát, miszerint széllal szemben gondolkodunk – szinte mindenhol a technológia kerül a figyelem középpontjába, ezért is fontos, hogy az idei konferencia tudatosan az emberre, a természetes intelligencia sokak számára láthatatlan munkájára összpontosít. Konklúzióként kijelentette, hogy a minőségbiztosítás és bizalom feltételének tükrében a természetes intelligencia nem „romantikus maradvány” vagy technológiai hiányosság, hanem szükséglet.

Kaisa Koskinen (Tamperei Egyetem) *Human(ist) Translation for Post-Human Times: Where Is it Going, What Should we Teach?* című előadásában egy, a témához szorosan kapcsolódó egyetemi kurzust mutatott be, amelynek célja az ember szerepének megértése a fordítás folyamatában a jelenlegi poszthumanista és transzhumanista nézetek gyűrűjében. Úgy fogalmazott, hogy az emberi mivoltunk a legnagyobb szu-

perkéességünk. Hangsúlyozta, hogy a nyelv az emberi lét egyik központi eleme, ezt pedig a nagy nyelvi modellek legjobb esetben is csak imitálni tudják, ezért is van szükség olyan fordítók képzésére, akik kreatívan tudnak gondolkodni és közvetíteni.

A délelőtti Novakov Annamária *A vendormenedzsmen fogalma és szerepe a mesterséges intelligencia korában* című előadásával folytatódott. A hallgatóság megismerkedhetett az OFFI történetével és a vendormenedzszer munkájával is. Novakov az MI-t a vendormenedzser szupermunkatársaként jelölte meg. Az előadás az emberi faktor nélkülözhetetlenségének kérdésével is foglalkozott.

Klenk Márk (MKIFK) előadása, *A fordítás mint döntési folyamat – természetes intelligencia az AI-támogatott munkafolyamatokban*, betekintést nyújtott az ISO 17100:2015 szabványnak megfelelő fordítási folyamatba a megkereséstől és megvalósíthatósági vizsgálattól a végső ellenőrzésig és kiadásig. Minden szakasz esetében összevetette az MI és a természetes intelligencia szerepét, valamint kitért az MI-vel támogatott humán fordítás nehézségeire, céljaira és jógyakorlataira.

Bolega Gáborné (MKIFK) *A kormányzati fordítások kihívásai és buktatói az MI korában* című előadása zárta a délelőtti előadásokat. Kitért a terület különlegességeire, a kihívást jelentő megrendelői elvárásokra és a fordítói iparág Bermuda-háromszögére, vagyis arra, hogy a megrendelők alacsony áron, rövid időn belül szeretnének kiváló minőségű fordítást kapni, a gyakorlatban azonban sokszor ezek közül egy igényt fel kell áldozni azért, hogy a másik kettő teljesüljön. Beszélt továbbá az MI használatáról a kormányzati szektorban, illetve az ebben rejlő lehetőségekről és kockázatokról.

A délelőtti programot Stefanie Bogaerts (FreeLing) workshopja zárta *Who's Still Afraid of GDPR?* címmel. Mindenki számára hasznosan, interaktív és figyelemfelkeltő módon mutatta be a GDPR nyelvi közvetítői szempontból legfontosabb elemeit – például az adatvédelmi tájékoztatóra, a biztonságos adatkezelésre és -tárolásra, valamint a személyes és érzékeny adatokkal kapcsolatos egyéb műveletekre vonatkozó irányelveket.

A délutáni programban a tolmácsolás került előtérbe. Elisabet Tiselius (Stockholmi Egyetem) *Power and Control in Multilingual Institutional Encounters: HumInt or AInt* című előadásában egy hatósági tolmácsolással kapcsolatos kutatásba nyertünk betekintést. A kutatás az ápolók és a páciensek attitűdjét, valamint a résztvevők kognitív terhelését vizsgálja MI tolmáccsal és humán tolmáccsal mediált egészségügyi konzultációk keretein belül.

Agnieszka Chmiel (Poznáni Adam Mickiewicz Egyetem) a távtolmácsolásban alkalmazott különböző virtuális kabinok és komplex vizuális információ hatásáról beszélt a *Cooperation in the Virtual Booth during Remote Simultaneous Interpreting* című előadásában. Kutatása kitért a kabintárs lokációjának teljesítményre és stresszre gyakorolt hatására is.

Aleksandra Smoczyńska (OLA Interpreting) *Between Hype and Responsibility: Human Intelligence and Ethics in AI-Assisted Interpreting* című előadása ipari és

megbízói szemszögből vizsgálta az MI népszerűségének lehetséges okait és az alkalmazási hajlandóságot különböző felhasználók körében.

A délután utolsó előadását Zilahi Éva (MKIFK) tartotta *Természetes és mesterséges intelligencia a hatósági tolmácsolásban* címmel. Gyakorlati példákkal szemléltette, hogy a hatósági tolmácsok milyen helyzetekkel találkoznak, milyen körülmények között kell végezniük a munkájukat. Az, hogy az MI tudná-e emberségesen kezelni a bemutatott helyzeteket, központi kérdésként vonult végig az előadáson.

A napot, és ezzel a konferenciát az *Artificial Intelligence and Everyday Reality: What Do we Really Do with AI?* című panelbeszélgetés zárta Seresi Márta (ELTE BTK) moderálásában. A panel résztvevői – Elisabet Tiselius, Aleksandra Smoczyńska, Agnieszka Chmiel, Lawani Alex (MFTE), Zilahi Éva, Móricz Kristóf (ELTE BTK) – beszélgettek az MI magán- és szakmai célú felhasználásáról, bizalmas és szenzitív adatok kezeléséről, és oktatási célú felhasználásról. Abban minden résztvevő egyetértett, hogy bár hasznos a mesterséges intelligencia, az ember továbbra is a nyelvi közvetítés elengedhetetlen része.